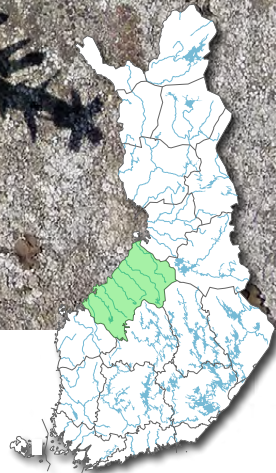

Uusia löytöjä alkuperäislajeista

JARI SÄRKKA

Keski-Pohjanmaalta

Kattavien kasviatlasruutujen kartoituksessa vastaan on tullut myös uusia, mielenkiintoisia lajeja. Keski-Pohjanmaa alkaa olla sen verran hyvin tutkittu, että maakunnalle uusia alkuperäiskasveja löytyy enää harvoin. Uudet havainnot ovat olleet satunnaislajeja tai muita uustulokkaita, lähinnä puutarhakarkulaisia. Tähän olen koonnut viime vuosien havainnot Keski-Pohjanmaan eliömaakunnalle uusista alkuperäislajeista, joilla ei ole lajipistettä Retkeilykasvion (Hämet-Ahti ym. 1998) kartoilla. Vuosien varrella olen pitänyt mielessä kasveja, joiden luontaiset esiintymät hipovat Keski-Pohjanmaan eliö-

maakunnan rajoja. Viime aikojen työn alla olleet kasviatlasruudut ovat sijoittuneet maakunnan etelä- ja kaakkoisosaan. Uusina lajeina maakunnalle löytyivät kalliokohokki, *Atocion rupestre*, Soinista 2017 ja liuskarauioinen, *Asplenium septentrionale*, Alajärveltä 2019. Kesä 2022 toikin jo kolme uutta lajia, kun Luodon kunnasta löytyivät merimaltsa, *Atriplex littoralis*, ja isosappi, *Centaurium littorale*, ja Juha Hellström löysi kampsulan, *Struthiopteris spicant*, Lestijärveltä.

Kalliokohokki

Kasviatlaksen (Lampinen & Lahti 2023) levinneisyyskarttoja katsomalla voi huomata, että kal-

liokohokin, *Atocion rupestre*, levinneisyysalue hipoo Keski-Pohjanmaan eliömaakuntaa. Keski-Pohjanmaata lähin havainto on 1920-luvulta Pohjois-Hämeen Karstulasta, joka on Keski-Pohjanmaan kaakkosimman kunnan Soinin naapurikunta. Keski-Pohjanmaalla on vähänlaisesti avokallioita ja nekin lähinnä karuilla seuduilla. Jyrkäniteitä tai kalliorinteitä maakunnassa ei juuri ole.

Kesällä 2017 olin matkalla tekemään kasviatlasruutua Soinin eteläosaan ja ajoin Alajärven ja Soinin välistä tietä.

Ajaessani pidin silmällä mielenkiintoiselta näyttäviä paikkoja. Soinin kunnan puolella huomasin tien reunassa kiinnostavan, rosoisen kalliopaljastuman (69818:33498) mutta en mutkaisella tiellä löytänyt sopivaa kohtaa pysähtyä ja jatkoin matkaa eteenpäin. Paikka jäi kuitenkin vaivaamaan mieltäni, ja pyysinkin tuolloin Alajärvellä asunutta **Jouko Lehtelää** käymään tarkistamassa kallion. Mieleen oli tullut, että se voisi olla sopiva nimenomaan kalliokohokille. Toisaalta arvelutti, voisiko kohokkia kuitenkaan kasvaa näin erillään muista sen paikoista; matkaa tuolta kalliolta Karstulan esiintymään on noin 30 kilometriä.

Jouko kävikin syyskuussa 2017 katsomassa kalliopaljastuman ja lähetti aluksi minulle valokuvia valkokukkaisesta kasvista, joka hänen mielestään oli kalliokohokki. Kuviin perusteella kyseessä todella oli kalliokohokki, määrittelyselle saatiin lopullinen varmistus Joukon keräämästä näytteestä. Kalliokohokin mahdollinen kasvaminen tuolla kalliopaljastumalla oli minulle pelkkä arvaus tai intuitio – jollaiset ovat johtaneet moneen muuhunkin mielenkiintoiseen lajihavaintoon.

Kävin paikalla heinäkuussa 2018 ja tein samalla alueelta kattavan kasviatlasruudun (6981:3349). Tuolloin huomasin, että ruudun alueella on selvää kalkkivaikutusta ja siellä sijaitseva suoalue olikin merkitty Vaasan läänin uhanalaisten suokasvien selvitykseen (Heikkilä 1990). Valitettavasti aluetta ei ajoissa suojeltu ja

Alcedon rupestris 26.6.2023 © Jari Särkikää

Soinin kalliokohokin esiintymä oli pieni, noin 20 yksilöä. Seuralaisina ei ollut erikoisempia putkilokasveja mutta sammallajisto saattaisi olla tarkistamisen arvoinen.

vieressä tehdyt ojitukset ovat myöhemmin kuivattaneet sillä olevaa lettorämettä.

Kalliopaljastuma on päätien reunassa ja nähtävästi tietä tehtäessä siitä on jouduttu hieman louhimaan kalliota pois.

Tien toisella puolella olevalla kuivahtaneella lettorämeellä kasvoi muun muassa Keski-Pohjanmaalla harvinaista soikkokaksikkoa, *Neottia ovata*, röyhysaraa, *Carex appropinquata*, keltasaraa, *Carex flava*, näsiä, *Daphne mezereum*, ja metsäruusua, *Rosa cinnamomea*. Kalliopaljastumasta länteen tienojissa kasvaa mähkää, *Selaginella selaginoides*, ja alempana niityn kohdalla karttusaraa, *Carex buxbaumii*. Kalliopaljastuman kohdalla tienluiskalla kasvoi yksi yksilö pohjannoidanlukkoa, *Botrychium boreale*, ja useita ketonoidanlukkoja, *B. lunaria*. Kesällä 2023 havaittiin lisää pohjannoidanlukkoja tienluiskalla muutamien satojen metrien päässä tästä paikasta.

Tämän havainnon jälkeen on ollut mielessä, että Soinin kunnan alueen kallioalueita pitäisi tutkia vielä paremmin, josko kalliokohokilla olisi maakunnan alueella muitakin esiintymiä.

Liuskaraunioinen

Keski-Pohjanmaalla on vähän kivillä ja kallioilla kasvavia saniaisia. Kallioimarre, *Polypodium vulgare*, on yleisin, ja sekin karttaa maakunnan pohjoisosia ja erityisesti rannikko (Lampinen & Lahti 2023). Rannikon läheisyydessä Siikajoen ja Kokkolan välisellä alueella se on melko harvinainen. Pietarsaaren Uudenkaarlepyyn alueella sitä näkee jo useammin merenrannan läheisillä kivillä ja kallioilla. Sisämaastakaan lajia ei kaikkialta löydä, joten sen havaitseminen on aina mukavaa.

Atlasruutuja tehdessä olen tarkistanut isot siirtolohkareet

Asplenium septentrionale 1.9.2019 © Jani Särkkä

Alajärven Lintuvuorella kasvoi parisenkymmentä tupsalettia liuskaraunioista, joista otin pienen näytteen. Seinämä oli hyvin karun oloinen, enkä havainnut siinä muita putkilokasveja.

ja kalliopaljastumat löytäkseni kallioimarteen tai hyvällä onnella jonkin muunkin kivellä kasvavan saniaisen. Siellä täällä maakunnassa kasvaa harvinaisena haurasloikko, *Cystopteris fragilis*, ja erittäin harvoin vastaan on tullut karvakiviyrtti, *Woodsia ilvensis*. Vuosia on ollut toiveena löytää maakunnalle uutena tummaraunioinenkin, *Asplenium*

trichomanes, mutta se ei ole ainakaan vielä vastaan tullut.

Syyskuussa 2019 tein atlasruutuja Alajärvellä ja katsoin kartoilta sopivia kohteita. Peninkulmaruudulla, jonne

olin menossa, oli mukavan näköisiä kalliokohteita ja mielessä oli, että ruudulle pitäisi saada tuorempi tieto harvinaisesta kalliohatikasta, *Spergula morisonii*. Kalliohatikan pohjoisimmat esiintymät ovat Alajärven alueella. Jouko Lehtelän kanssa kävimme etsiskelemässä Alajärven Pihlajavuorelta vanhaa **Anssi Herttualan** havaintopaikkaa, mutta emme sitä löytäneet. Kävin uudelleen Pihlajavuorella kesällä 2023 ja löysin pienen esiintymän kalliohatikkaa. Kyseinen kallio oli tällä samaisella peninkulmalla, josta haeskelin sopivaa atlasruutua.

Alajärveltä valitsin päätien läheltä ruudun (6995:3348), jossa oli kartalla mukavan näköinen kalliopaljastuma nimeltään Lintuvuori. Ruudulle päästyäni totesin, ettei paikka ollut nappivalinta, koska isolla osalla atlasruutua oli kesän alussa tehty avohakkuu ja maanmuokkaus. Maisema oli ikävän näköistä ja hakkuutähteiden ja maan muokkauksen takia vaikeakulkuista. Karun puoleinen kalliialue oli kuitenkin jätetty hakkaamatta.

Pohjoisreunaltaan kallio oli melko loivaa ja vähälajista. Alueen itäpäässä oli kuitenkin kookkaita pääkalliosta irronneita lohkareita. Näitä lohkareita sitten kiertelin ja jollain niistä havaitsin kalliioimarteen. Katselin kaikki isommat lohkaaret ja eteläreunan pienen mutta jyrkemmän pystyseinämän, jossa oli halkeamia. Suureksi yllätyksekseni parissa halkeamassa kasvoi **liuskaraunioista**, *Asplenium septentrionale*. En olisi uskonut löytäväni Keski-Pohjanmaalta tätä mielestä-

ni Etelä-Suomen kasvia. Olin viimeksi havainnut sen Etelä-Karjalassa, entisen Vehkalahden kunnassa (nykyisin Haminaa) Reitkallin kylässä päätien viereisellä kalliöseinämällä kesällä 1983. Tutkailin muitakin kohtia kalliialueesta, mutta tämä oli ainoa paikka, jossa liuskaraunioista kasvoi. Alueen länsiosassa kasvoi myös kalliohatikkaa, joka oli ollut ruudun toivelistalla.

Lisäksi kalliolta löytyi tuolloin vielä maakunnassa harvinaiseksi arvioitua kangasmäntykukkaa, *Hypopitys monotropa*. Myöhemmin, erityisesti kesällä 2022, kangasmäntykukasta on kertynyt Keski-Pohjanmaalta uusia havaintoja, eikä sitä ole enää syytä pitää maakunnassa hyvin harvinaisena. Kalliolla kasvoi yksi tupsale ketunliekoa, *Huperzia selago*-ryhmä, jonka tuolloin tulkituin metsä- ja pohjanketunlieon välimuodoksi. Näytettä en ottanut, joten tarkempi lajimääritys jää toistaiseksi avoimeksi, koska tuoreiden tutkimusten

mukaan ketunlieko sisältääkin viisi eri lajia (Uotila 2021).

Tästä pienestä esiintymästä lähimpiin liuskaraunioisen kasvupaikkoihin Etelä-Pohjanmaan Vöyrin Koskenkylään ja Ruoveden Sappisaloon Etelä-Hämeessä (Lampinen & Lahti 2023) on matkaa noin sata kilometriä. Tämän löydön jälkeen olen tutkinut useita kalliopaljastumia ja isoja lohkareita toiveissa löytää lisää liuskaraunioista, mutta vaatimattomia ovat olleet Keski-Pohjanmaan kalliit.

Merimaltsa

Pari kesää meni välillä, ettei maakunnalle löytynyt uusia alkuperäislajeja. Olin kuitenkin jo aiemmin katsonut **merimaltsan**, *Atriplex littoralis*, levin-

▼ **Heli Jutila löysi vuonna 2022 merimaltsan Kokkolan Bergbädanin luodolta** (Jutila 2023). **Olin käynyt 2015 tuolla samalla luodolla mutta en havainnut merimaltsaa. Merkitsin kuitenkin luodolta listalleni kylämaltsan, *Atriplex patula*. Olenko sekoittanut lajit vai onko merimaltsa kotiutunut luodolle sen jälkeen?**

Atriplex littoralis 1.8.2022 © Heli Jutila

► **Kirkkaanpunaiset kukkansa avoimena isosappi on helppo havaita rantaniityllä. Vielä kukkimattomana tai jo ohikukkineena se on haastavampi tapaus huomata.**

neisyyskarttaa Kasviatlaksesta ja ajatellut, että laji voisi mahdollisesti löytyä myös Keski-Pohjanmaan puolelta, koska Etelä-Pohjanmaan esiintymiin oli matkaa vain joitakin kymmeniä kilometrejä.

Keski-Pohjanmaan viimeisiä tekemättä olleita Kasviatlasruutuja oli Pietarsaaren ja Luodon edustan saarilla ja luodoilla. **Heli Jutilan** suolayrttikartoitusten yhteydessä pääsin hänen kanssaan käymään näillä uloimmilla saarilla. Teimme kattavat atlasruudut Kallanin majakka-saarelta, jonka halki kulkee peninkulmaruutujen raja. Tässä yhteydessä lienee syytä mainita, että saarella kasvoi melko runsaasti värimorsinkoa, *Isatis tinctoria*, jota aiemmin olin havainnut Kalajoen Maakallan kivikkorannalla ja myöhemmin Uudessakaarlepyyssä hiekkarannalla. Laji on selvästi laajentanut levinneisyysaluettaan kohti pohjoista.

Kallanin saaren jälkeen kävimme läheisellä Klackhällanin luodolla tarkoituksena kartoittaa myös sen kasvisto. Luoto oli kuitenkin sen verran karu ja kovalle aallokolle alttiina, ettei siellä kasvanut ainuttakaan putkilokasvia. Menimme vielä katsomaan viereistä Stenenin pikkusaarta (7081:3280). Siellä oli myös värimorsinkoa. Yllättäen huomasimme kaislasautumalla kasvavan merimaltsaa. Esiintymä ei ollut kovin runsas, mutta sen verran

Centaureum littorale, Hermann Schrachner / Wikimedia Commons

yksilöitä oli, että rohkenin kerätä näytteen. Heli Jutila löysi merimaltsaa viikkoa myöhemmin Kokkolasta Torsönenin pohjoispuolella olevan nimetömän luodon pohjoisrannalta. Elokuun alussa hän kävi Bergbådanin luodolla, joka myös sijaitsee Kokkolassa. Sieltä hän löysi lajia lintujen voimakkaasti lannoittamalta luodolta.

Juha Suomiselta on useita merimaltsahavaintoja Vaasan seuduilta, joten oletettavasti laji on leviämässä pohjoista kohti.

Isosappi

Viimeisiä tekemättä jääneitä Keski-Pohjanmaan eliömaakunnan atlasruutuja oli Luodon kunnan luoteispuolella saaristossa. Syyskuussa 2022 eräänä sunnuntaina lähdin kunnan pohjoisrannalla olevaan venesatamaan ajatuksena, että saisin venekyydin läheisen peninkulman saarille. Yllättäen kyyti järjestyikin aika nopeasti ja pääsin ystävällisen paikallisen asukkaan mukana heidän mökkisaarelleen, josta tein kattavan atlasruudun. Sen

jälkeen kävimme melko lähellä olevalla Yttre Sandrevelnin saarella, jonka luoteisosasta tein peninkulmalle toisen kattavan ruudun.

Halusin vielä kasvattaa peninkulmaruudun lajimäärää, joten kävin pikaisesti saaren itäosan rannalla. Sieltä sain merkittyä muistiin joitakin ruudulta puuttumaan jääneitä lajeja. Olin jo lähdössä takaisin veneelle, kun näin joitakin kirkkaanpunaisia kukkia rantaniityllä (7090:3289). Tunnistin lajin **isosapeksi**, *Centaureum littorale*, jota olin nähnyt viimeksi kesällä 1983 Vehkalahdella merenrannalla. Lajin näkeminen näin pohjoisessa ihmetytti kovasti. Myöhemmin Kasviatlasta tutkiessani huomasin, että lajin pohjoisimmat esiintymät ovat Etelä-Pohjanmaalla Maalahden saaristossa. Luodon esiintymästä on matkaa Maalahden Bergögaddarin esiintymään noin 130 kilometriä. Laji.fi-sivustolla on **Hanna Finnen** havainto isosapesta Luodon Öarna-nimiseltä saarelta (7081:3281) heinäkuulta 2021.

Aluksi havaitsin vain muutamia kukkivia isorantasappia kunnes huomasi että suurin osa niistä oli jo ohikukkineita; siemenvaiheessa olevia yksilöitä oli kymmeniä tai satoja. [Luontoportin sivustolla](#) mainitaan, että lajin pohjoisrajan määrittelee kasvukauden pituus, koska myöhään kukkiva isosappi ei ehdi kypsyttää siemeniä riittävän aikaisin. Onko ilmasto lämmennyt sen verran, että laji tuottaa itävää siementä myös näin pohjoisessa vai onko laji vain jäänyt aiemmin huomaamatta? Maalahden Bergö-gaddarnasta on pari havaintoa 1990-luvulta. Maalahdesta on havainto pari kilometriä pohjoisempaa Knispärentin saarelta (Laji.fi). Seuraava esiintymä etelään päin on **Juha Suomen** havainto vuodelta 1990 Närpiön Vikfjärdeniltä.

Kampasulka

Kesällä 2022 huomasin [Laji.fi-sivustolla](#), että **Juha Hellström** oli löytänyt **kampasulan**, *Struthiopteris spicant*, Keski-Pohjanmaan Lestijärveltä. Otin häneen yhteyttä, ja kävimme katsomassa kyseistä paikkaa. Ilman hänen opastustaan olisin joutunut haeskelemaan yhden yksilön esiintymää pitkään.

Kampasulka on sattumalta levinnyt Lestijärven kasvupaikalle. Vuonna 2018 samanlainen satunnainen esiintymä löytyi Keiteleen kunnan alueelta Pohjois-Hämeestä (P. Puranen). Kasviatlaksessa esiintymiä on 16 joista seitsemän 1990–2020-luvuilta. Laji.fi-sivustolla esiintymätietoja on enemmän, mutta niistä kaikista ei ole kuvia varmistamassa lajimääritystä.

Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. 1998: *Retkeilykasvio*. 4., täysin uudistettu painos. 656 s. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo. Helsinki.

Jutila, H. 2023: *Kokkolan edustan merialueen vesija rantakasvillisuuskarttoitus 2022*. 46 s + 4 liitettä. Pohjanmaan vesi ja ympäristö ry:n julkaisuja 63. [pdf ladattavissa](#)

Lampinen, R. & Lahti, T. 2023: *Kasviatlas 2022* Helsingin yliopisto. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Helsinki. Levinneisyyskartat osoitteessa <https://kasviatlas.fi>

Heikkilä, R. 1990: Vaasan läänin uhanalaiset suokasvit. *Vesi- ja ympäristöhallituksen julkaisuja*, sarja A 46: 1–97.

Uotila, P. 2021: Suomen ketunlieot – kaksi alalajia vai viisi lajia? *Lutukka* 37: 59–69. [pdf ladattavissa](#)

Some native vascular plant taxa new for Central Ostrobothnia

During field study for the Finnish vascular plant atlas (Kasviatlas) in the biogeographical province of Central Ostrobothnia I have recorded some native species as new for the province, which is getting difficult as the area has been studied rather well. *Atocion rupestre* was found in Soini, on a rock exposure by a main road in 2017. In September 2019, I was compiling a species list in Alajärvi on the rocky Lintuvuori hill, when I found some 20 specimens of *Asplenium septentrionale* in crevices of a large boulder. In 2022, I

visited the island of Kallan in Luoto archipelago together with Heli Jutila: we made a stop on the islet of Stenen, where we found *Atriplex littoralis*. Later that summer Heli found the species also on two islets in the Kokkola archipelago. In September I visited the island of Yttre Sandreveln in Luoto archipelago and found *Centaureium littorale*, already in late bloom or bearing ripe fruit. In 2022 I noticed in the FinBIF www pages that Juha Hällström had found *Struthiopteris spicant* in Lestijärvi. I contacted him and later that summer we visited the locality together. Only one plant was found in a quite normal heath forest together with common species for the habitat.

Jari Särkkä, Valtatie 925, 92210 Arkkukari.
jari.tapio.sarkka@gmail.com

▼ **Kampasulka kasvaa Lestijärvellä hyvin tavanomaisessa, aiemmin hakatussa kangasmetsässä lievästi koilliseen viettävässä rinteessä seuranaan tuiki tavallisia kangasmetsän lajeja.**

Struthiopteris spicant 13.8.2022 © Jari Särkkä